

SÜMEGE ÉS VIDÉKE

Megjelenik minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Sümege, Horvát Gábor könyvkereskedésében.

Előfizetési árak:
Egész évre 8 K, félévre 4 K, negyedévre 2 K. — Egyes szám ára 20 fillér.

Hirdetések egység szerint.
A nyílt tér sora 1 korona.

Szegedy Róza emléke.

A Sümege és Vidéke számára

írta: BER CZIK ÁRPÁD.

A költészet szellője suhog végig a világ egy részén, mintha feledtetni akarná azt a vérengzést, mely a másikon folyik. A kelet verekszik, a nyugat ünnepel. A latin világ Don Quichotte nagy költőjét, Cervantest, a német Schillerjét dicsőíti s mi is költői ünnepet ültünk, bár szerényebb keretben. Nem egy nagy költőnek, csak annak emlékét, aki a költőt megihlette, üli meg Sümege az egész magyarság.

Azonban nem ünnepeljük-e meg a költő emlékét is akkor, mikor eszményképének oszlopot állítunk? Hiányozhatik-e Kisfaludy Sándor onnan, ahol Szegedy Róza nevét hangoztatják?

Azzá lett volna-e Kisfaludy Sándor Szegedy Róza nélkül, amivé lett? Legszebb művét, a *Boldogtalan szerelmet* bizonyosan nem írja vala meg és Kisfaludy Sándor költészete enélkül csorba és csonka maradt volna.

A *Regék* hazafias költője megte-remthette volna azokat az édes képeket az előidőkből, melyeken nagyapáink úgy lelkesedtek, de a legértékesebb, a legragyogóbb, amit Kisfaludy Sándor megalkotott, mégis csak az ő szerelmi költészete, Himfy dalainak két könyve s ezek Szegedy Rózának nevéhez vannak tűzve.

Szegedy Róza ezzel a magyar nő, főképp a magyar leánynak védő szel-leme lett — pátronája.

Milyen kár, hogy emlékiratokban olyan szegény a mi irodalmunk! Azokról a nőkről, akik nagy szellemekre hatással voltak, más — nagyobb nem-

zeteknél mennyit irnak! Csak Schiller, Göthe, Wagner nőismerőseire, barát- nőire, élettársaira utalok. Arcképek közközen forognak, levelezéseik kiadásokat érnek, jellem- és életrajzaik népszerűsítették őket és híruket az irodalmi, művészi szűk körökön túl, a nagy közönség, az egész nemzet ismeri.

Szegedy Rózát népszerűsíteni a magyar leány feladata volna.

Mért ne alakulhatnának női tanintézetekben körök, melyek az ő nevét viselik? A meglevő önképző leánykörök mért ne díszíthetnék fel magukat az ő nevével?

Szegedy Róza neve és emléke méltó rá, hogy a magyar leány ifjúságnak zászlóul szolgáljon a nemzeti művelődés harcában.

Hibája ami tanításuknak, hogy irodalmat, történetet nem népszerűsít. Inkább csak tananyagnak veszi és száraz előadással a gyermeket nem nyeri meg, hanem elijeszti.

Egy kis lánynak magyar és francia „bonné”-ja volt. Az a kis lány még nem tanult, a bonné-ek csak játszottak vele. De a gyermek csakhamar tudott az orleánsi szüzről, Mária Antoinetteről, holott Zrinyi Ilonáról, Lorántffy, Zsuzsáról, Rozgonyi Cicelléről nem tudott semmit.

Mert a fránya nevelőnő játék közben *mesélgetett* neki ezekről a híres francia nőkről és a gyerek játszva tanulta meg történetüket. A magyar nevelő pedig beírta a gyermekkertészet versikéivel és nem jutott eszébe soha, hogy ebbe a gyermeki fogékony

lélekbe először a nemzeti költészet és történet, a nemzeti művelődést a magyar szellemet kell beoltani. Az első benyomásokat a gyermek sohase felejt!

Ne csodáljuk hát, hogy ilyen nevelés után a magyar nőben több az érzék a nemzetközi, mint a magyar, a nemzeti iránt.

Szegedy Róza nevét és emlékét a magyar nők nem tisztelik meg méltóbban, mintha a magyar, a nemzeti szellem ápolására az ő jegyében egyesülnek.

Akik a magyar nőnevelés élén állnak, megragadhatnák ezt az alkalmat. Ilyen *Szegedy Róza körök* a női tanintézetekben, melyekből a gyermekkertésznők, tanítónők és tanárnők kikerülnek, ép olyan nemes feladatot teljesítenének, mint az iskolákban, hol a magyar lány a legdicsőbb magyar lány nevének jegyében megtanulná azt, hogy tőle nemcsak a család és a társadalom, hanem a nemzet is várja kötelessége teljesítését.

Felolvasások Szegedy Rózáról és Kisfaludy Sándorról, évi ünnepek és diszülések, melyeken tisztán a magyar művelődéssel foglalkoznak, ismeretésekkel, különböző dolgozatokkal — eszményiséget, lelkeséget árasztanának a magyar lányokba és kedélyük megnemesülne annak a nőnek emlé- kén, aki egy nagy költő szívé és szellemét lánggra tudta lobbantani.

Kisfaludy Sándor emlékszobrai Sümegen

A **Vasárnapi Ujság** 1870 július 10-én megjelent 23-iki számából közöljük e leírást, hogy együtt örökítsük meg lapunkban Szegedy Rozália reájtjének történetével. A **Vasárnapi Ujság** ugyane száma hozza Bozóky János [akkori sümegi reájtiskola] tanár rajza után a két szobor képét is és Kisfaludy Sándor szülőházát.

A magyar nemzet mindig kiváló kegyelettel viseltetett elhunyt nagyjai iránt. Csak közelebről ilte meg nagy vértanúja, Batthyány emlékezetét. Költői közül Vörösmarty szobra már áll, Csokonayé leleplezésre vár, Petőfiére nagyban készülnek. Kisfaludy Sándor iránt nemzetünk kifogyhatlan kegyeletérzete nem régebben szintén leróta régi köteles adóját, t. i. hamvainak fölszentelt helyét, 28 év lefolytával, diszes, siremlékekkel jelölte meg a sümegi köztemetőben. Számos vidéki honfi esetleges átutaztatásban, többnyire hasztalanul kereste eddig a nagy költőnek végnyugalmi helyét; mert csak egy korhadtt fakeszt állt ott, ezen bevészt rövid fölírással: *Kisfaludy Sándor.*

A nemzet e legújabb kegyelet tetteinek teljes méltánylása s azon eshetőleges vád elhárítása tekintetéből, hogy hazafiúi kötelességének teljesítését oly későre hagyta, szóval: a Kisfaludy Sándor emlék eredetét illetőleg — kissé a multa szükség visszamennünk.

1866-ki decem' er 2-án este egyszerű ünnepellyel ilte meg a sümegvárosi kaszinó alapításának 25-ik évfordulóját s azt, mint magyar embernél szokás, barátságos lakomával fűszerezte. A felköszöntések sorát Barcza Sándor, Zalamegyének köztisztelvényében részese első alispánja nyitotta meg azon kegyeletés eszmével, hogy Kisfaludy Sándornak, Himy dicső költőjének, Zalamegye egyik legdicsőbb szülőiténék s a sümegi kaszinó alapító tagjának, ki épen Zalamegyében szedte össze azon köveket, melyekből halhatatlan nemzeti regeköltészetének pompás csarnokát építette fel, még csak egy egyszerű kő sem jutott, mely földi maradványai helyét, siremlék alakjában jelölje; s hogy e miatt még számos élő barátjának szintugy, mint az egész magyar nemzetnek tovább pirulnia ne kelljen, azonnal adakozás nyitassék az összegyűlekezettek közt, mely azután országossá tétetvén, a nagy költő hamvai fölött emlékező siremlékre a szükséges pénzalapot megteremtse.

Lelkesedéssel fogadtatván e nemes buzdítás, a gyülekezet kebelében még azon este

több száz forint iratott alá e kegyeletes célra s még azon este választattak meg a kaszinótagok közül bizalmi férfiak is, élükön Barcza Sándor, kiknek kötelességévé tétetett a megindított ügyben hazafiisan eljárniok.

Az országos alírást gr. Andrassy Gyula miniszterelnök saját adományával s Királyi Pál képviselő, mint Zalamegye szülőtte szép összegyűjtött összeggel kezdték meg, mit a nemzet számosai követvén, három év alatt közel 5000 o. é. frt gyűlt a siremlék-bizottmány pénztárába. Míg a pénzgyűjtés még javában folyt, jutalomdíjas pályázatot hirdett a bizottmány s annak eredményének megbirálására a pesti képzőművészeti társulatot kérte fel. Ez Gerendai Antal tervének adta az elsőseget, mire ezt a bizottmány tétovázás nélkül el is fogadta. Az alku későbbi megkötése alkalmával kiderült, hogy az adakozásból még egy meglehetőss összeg főnmarad. Ekkor azon eszme merült fel a kaszinótagok közt, hogy igen helyes és méltó volna a városban is egy kisebbszerű emléket fölláztatni, hogy ezen hely is, melyen a költő szülőháza áll, mely házban ő egyszersmind ifjúkori boldogsága és agg tapasztalása éveit lelte s melyben meg is halt — szintén méltóan megjelöltessek mindenki számára, kinek magyar szív ver keblében, akár Sümegen lakják az, akár az ország legföleeresőbb zugában. Ez eszmét a siremlék-bizottmány csakhamar magáévá tevén, noha csak »siremlék« címére nyitattott meg az adakozás, az országos közönség utólagos helyeslése reményében. a városi emlék elkészítetése is elrendeltetett. Az újabb alku következtében még némi hiány mutatkozván, ez a derék megyei alispán úr eszközzése folytán, a zalamegyei nemesi pénztárból nagylelküleg fedeztetett. Mind a két emlékszobor végre 1869-ik év november havában, a pályázó által kiküldött szakértők vezetése mellett az eleve kijelölt helyeken egész csendben felállítatott.

A siremlék csiszolt, sötét gránitból készült, s kised mauzoleumhoz hasonló 12 láb magas, diszes emlékmű, melynek tetejét Kisfaludy Sándornak pompás carrarai márványból faragott mellszobra éljesíti. Az emlék homlokzatán egy négyszögű fülkében alkalmazott költői jelvényeken kívül, egy kidomborodó középlapon ez áll: *Kisfaludy Sándor*; a hát-lapon pedig a költő születése és halálának éve és napja. Az egész művet arányos távolban diszes rácsozat környezi. A városi emlék csiszolatlan, fehér gránitból emelt négyszögű oszlop, tetején szintén művészileg dolgozott carrarai mellszoborral s az oszlop homlok-

lapján a költő nevével. A szobor az ugynevezett belvárosban, a veszprémi püspöki park előtt elterülő sétány sarkán van felállítva, mintegy oltalma alatt a magasan kiemelkedő sümegi várnak s közvetlen odaszolgáló szomszédságában Kisfaludy Sándor szülő- és lakházának, melynek homlokfalát a Kisfaludy-kegyelet egy harmadik helyes ötletének következtében, egy négyszögű piros márványlap díszíti ezen fölírással: *„E házban született, élt és halt meg Kisfaludy Sándor.“*

Három, a maga nemében diszes, és a helyekkel, hova alkalmaztattak, teljes összhangzásban levő emlékmű jelöli tehát most már a magyar honfinak azon pontokat, melyek Kisfaludy Sándor porhüvelyét ez életben magukba fogadták.

A siremléket illetőleg, hogy ez csak ennyi évek után létesülhetett, a következőkből megfejtethető. Kisfaludy Sándor halálakor, mivelhogy gyermekei nem voltak, a Dunántulban elszórt atyafiság számos tagjai között osztott fel a családi szent kötelesség; a nagynevű rokonnak siremlékét állítani. Mihez sokan tartanak jogot, abból gyakran kevesebb lesz, mint abból, mire nézve csak egy, de szilárd akaratu az intézkedő. Így történt ez K. S. sirjával is. A rokonság némely tagjai végre egymásközt kezdének tiltakozni egy siremlék fölláztatásának joga iránt s így a siremlék egészen abban maradt. Kisfaludy Sándor temetése helye pusztán állott. Ekkor idegenek, vagyis nem rokonok állottak elő, kik áldozni akartak, hanem az atyafiság ujonnan közbevágtott tiltakozásával. Ezen nemrokonok közt első helyet foglal el Ranolder János veszprémi püspök, ki midőn az ötvenes években a veszprémi püspöki széket elfoglalta s ezzel a sümegi püspöki uradalmat is birtokába vevén, a nagy költőnek szülő- és lakóhelyét, Sümegyet közelebről megismerte, nemcsak a költő pusztá és elhagyatott sirdombját vette azonnal szívére, hanem a költőnek szülőházát, e drága hajlékot sümegi szőlőjével együtt szintén biztosítani törekedett a kegyeletes emlékezet számára. A házat e végből 1854-ben egy uradalmi lakkházon kicserélte, a szőlőt örök áron megvette és pedig nem szintén veszélynek kitétt személyes birtokává, hanem örök időre a veszprémi püspökség kisajátíthatlan tulajdonává avatta. A ház két homlokzobója egészen olyan, mint K. S. idejében volt s az egyikben még most is látható a szoba padlózatán egy deszka, melybe K. S. íróasztalánál ültekör lábával több mint félszázados nyomott vésett be. E nyomra szívesen figyelmeztet a

Szegedy Róza sirjánál.

Virágos, enyhe Május fényén
Mosolygó kéklő ég alatt,
Küldött alá az alkotó kéz
Egy tiszta fehér sugarat:
Vakító fényes glóriának,
Amely még ma is ott ragyog
Emlékeden költő-királyunk!
Te: a nagyoknál is nagyobb!

Tavasszal: Május ragyogásán,
Nyíló virágok idején
Születél: költőnk legszebb Álma,
Kinek a lelke csupa fény.
S lettél: egy költő szent szerelme,
Kéhez a dalok szárnya száll,
Lettél: a férfi minden vágya,
Lelkén az örök Ideál.

Dalok forrása, földi üdve,
Koszorus, édes hitese,
Kinek rajongó drága lelkét
Ragyogja vissza száz rege!
Csobánc várán ki ott siratja
A messzeségből kedvesét
S ki Szigligetnek büszke ormán
Szerelmét sirja el feléd.

Órzo lélekkel, aki átfon,
Amíg a távol eltakar
S daló csatáknak messze földjén
Tombol körülled a vihar,

S kinek sugáros gondolatja
A messzeségből rád nevet
És vonja — szívével — magához
A te szerelmes szívedet.

S míg nézed várak, omladékok
Elporló — hulló falait:
Föltámad lelkedben — ragyogva
Mint a kelő nap — az a hit,
Hogy vár reád a messzeségen
Szerelmed tiszta asszonya,
S te átgázolva tüzőn, véren
Rajongó szíveddel szállsz oda.

És mint, ha két akác virága
Féher álmok közt összenő:
Lelküik szerelme összeolvad
És dalt és álmot egyre sző
S mint a sötétlő éjszakába
Röppenve száll a szikra ki:
Szálltak a daltalan mezőre
Merengő, méla dalai.

S hová a dal még nem hatott el:
Világló fény lett éneked
Ígaz, magyar dal lüktetése
Hatotta át a szívedet,
S amíg a lelked álmadozva,
Font hitvesedre koszorút:
A dicsőséghez, boldogsághoz
Ő mondta: merre van az út!

A szomjú föld, a daltalanság
Kopár világa volt e hon,

Mikor megszólalt a te hangod
S ezernyi dal az ajkadon
Bűbájos álm szent ígélet
Szállta meg itt a szívedet
És minden szív epedve leste:
Dalodnak tárgya ki lehet?!

S ki volt e nő? Egy tiszta asszony,
Egy költő legszebb ihlete.
S a dalnok annyi szép daláért
Őt áldja ma a nemzete,
Ki a mesék tündér alakja,
Testé lett álom volt talán,
S kinek szeplőtlen nagy szerelme
Ott él a költő száz dalán.

És ott fog élni mindörökké . . .
A dal nem hal meg sohasem.
Emléke ott ragyog szünetlen
A hálás késő szíveken.
Itt él a porló várak ormán
Nevét, hol zengte dal, rege,
Erdők fáján, — költőnk kezétől —
Ahol „bevésve szép neve!“

Küldd el virágod: szép Csobánc vár,
Borongó felhő: Tátika,
Féher fátyolként fődje ez be
S virág boruljon álma.
Egygyé nőtt szíved itt álmodja
Álmát, mely boldog, égi, — szép
S dalok őrizték, áldva áldják
A költőt s drága hitvesét!

Zombori Andor.

jelenlegi házigazda, Pintér István uradalmi tisztartó ur, ki övével e muzsa-szentelt hajlékban lakik s a szép izlésű kised házi kertet, K. S. keze művét nagy gonddal ápolgatja.

A ház és szülő ekkénti biztosítása után Ranolder püspök a sirról kezdett gondoskodni. Egy külföldi szobrász által 6000 p. forintnyi költségre menő pompás tervet készített s épen már véglegesen akará megendelni a síremléket, midőn egy makacs akadály, a régi »tiltakozás«, ama családi »tiltakozás« élesebben mint valaha vágott ismét közbe, úgy hogy a gyöngédérzésű főpap, kegyeletes szándékának végrehajtását tovább még csak meg sem kísérthette; de annál nagyobb örömmel ragadta meg az alkalmat 14 év múlva, a költőnek legujabban felállított síremlékére két izben is adakozhatni.

E közben az 1860-dik év nyarán, Balatonfüreden, hol K. S. gyakran tartózkodott, hol egykor színházat létesített s arra felügyelt is, a költő zalamegyei tisztelői egy szobrot állítottak emlékére annak, ki magasztos ihlettségű regéköteményeivel e ritka tájt szintén halhatatlannította.

Mindez nem volt még elég. Sokan érezték, hogy ez sem mind még, amivel a nagy költő emlékének tartozunk. A sír maga, a drága porok végnyugalmi helye még mindig pusztán állott. Az atyafiságtól kinyerni azt, mit többször megakadályozott, az évek során át mindig valószínűtlenebbnek látszott. S ime mégis az 1866-dik évben végre, midőn a főnnebb elősorolt módon az eszme újra élénkebben merült föl, mint valaha Sümeg ama társulata kebelében: az annyiszor ismételt tiltakozás most elmaradt, az eszme léteült és Kisfaludy Sándornak sírja diszesen meg van jelölve, bizonyára minden jó magyar hazafinak kívánt öröme.

E sorok befejezése előtt elkerülhetlen még megemlékeznünk Kisfaludy Sándor tetemeinek szertartásos áthelyezéséről az új sírboltba, mi 1870-ki január 11-én történt. érdekes lesz tudni, hogy a regényes fekvésű sümegi sírkertben, a kápolnától jobbra eső, zömök és két cimerrrel ékesített síremlék nem másé, mint K. S. első nejeé, *Szegedy Rozália*, ki iránti hő szenvedélye neki „*Himfy*“ halhatlan dalait sugallta. E síremlék mögött van azon hely, hol K. S. tetemei 28 évig nyugodtak. Itt, vagy mint K. S. végrendeletében meghagyta, első kedves neje, Sz. R. mellett nem helyeztethetett el a síremlék, a hely szűk volta miatt. Bizottmányi határozat szerint tehát a tetemek — 1869-ki december hó 17-én a délutáni órákban, a bizottsági kiküldöttek és Kisfaludy Elek ur, az atyafiság mostanában élő legidősb tagjának jelenlétében, első nyughelyökből felemeltettek s minekutána nemcsak a tetemek legfőlegmerhetlenebb része, a koponya, hanem még a meglehetősen ép állapotban levő halotti ruházata is azonosnak ismertetett, egy e célra készült új tölgyfakoporsóba zárattak és a temetői kápolnában helyeztettek el megőrzés végett. 1870-ki január 11-én délelőtt ment végbe kat. egyházi szertartással a hamvaknak áthelyezése az új sírboltba; a kápolnában a sümegi dalárda énekszava mellett előbb gyászmise tartatott s ezután a koporsó a sírbolt ajtaja előtt letétetvén, Fehér József sümegi plébános tartott vallásos-hazafias emlékbeszédet, melyben rövid, de sikerült képét nyújtja a dicsőült életének, munkássága és nemzeti hatásának.

És mind ezekkel, úgy hiszem, el van háritva a vád, mely a magyar nemzetet nagy emlékü fia emlékének elhanyagolása miatt sújthatta volna; el van háritva a költő hamvairól a rideg pusztaság. Kisfaludy Sándornak az ország, a nemzet által megjelölt végnyughelye nem ismeretlen már s minden magyar honfi, ha utja Sümeg mellett valamikor elhalad, kalauz nélkül járulhat a szent porok helyére, hogy honfőkötéltségének egy-két ihlett pillanattal áldozzék.

Bozóky János.

Az emlékmű története.

Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza élet-történetéhez hasonló hamvaiknak sorsa.

Kisfaludy elszakadt Rózájától s nagy fájdalomtól űzve rohant vészbe-harcba, hogy feledjen, hogy meghaljon. Ebből született a *Kesergő Szerlem*.

Szegedy Róza 1832 május 18-án elhunyt s eltemették a kies sümegi temető legszebb pontján: a kápolna előtti dombon. Kisfaludy Sándor meghalt 1844 október 28-án s végső akarata szerint oda temették első hitvese mellé. Itt álmodták tovább együtt a boldog szerelmet.

1870 január 11-én, mikor Kisfaludynak szobrot emelt a nemzet kegyelete, elvették Rózája mellől s lehozták a temető szélére, a Kálvária út mellé. Elszakadtak tehát egymástól, miként életükben a gógánfai találkozás után.

1903. szeptember 6-án ismét egyesíték őket a kegyelet.

Ennek történetét örökítik meg az alábbi sorok.

*

Szép tavaszi napon, mikor a fényes sugarak csókja bontogatja a temető orgona sövényének rügyeit, künt jártam a temetőben. Mikor kint járó, el nem mulasztom meglátogatni Kisfaludy Sándor szobrát, a Ramassetter pár magas obeliszkjeit és Szegedy Rózának érdekes sírkoszorúját. Odavon a lelkem s pár gondolattal, szívbeli érzélemmel áldozom emlékükknek. Emlékezőn e nagyoktat, ünnepi hangulat szállja meg keblünket, elszorul bennünk az érzés s lelkünk eltűnődik a multak képein, a jövő édes ábrándjain. És a temető csendes, borongós, mélabus hangulata, olyan jó környezet a lélek magabaszállására.

Mikor ott álltam Szegedy Rozália sírkoszorújánál, egyszerre a megütözés kelemetlen érzése nyílt bele abba az ünnepi hangulatba. Láttam, hogy Szegedy Rozália sírhalmát »a földdel egyenlővé tették«, letaposták s rajta gyalogút vezet keresztül. Holt tetemén jártak le a kápolnából a temető alsó részeibe és vissza.

Megdöbbenve álltam ott. A holtak sírhalmait szétlúdni: barbárság, hát még ha e sírhalom Szegedy Róza hült tetemei fölött domborul! Ezen segíteni kell, fel kell hantolni s vasráccsal kell körülkeríteni.

Közöltem gondolatomat Darnay Kálmánnal. Tudtam, hogy az ilyen dolgok iránt szintén fogékony lelke egyszerre szikrát fog. Fogott. Rá vasárnap délután együtt mentünk ki. Neki új eszméje támadt:

— Az volt — úgymond — Kisfaludy Sándor végső akarata, hogy Rózájával együtt pihenjen, inditsunk mozgalmat, hogy Szegedy Róza hamvait ismét melléje helyezzük s új emlékekkel jelöljük meg.

1897-ben május 30-án megjelent Darnay illusztrált cikke a *Sümeg és Vidékben*. A cikk az eszmét beleplántálta a közönség szívébe s előkészítette a talajt a további eljárásra.

Lukonich Gábor dr., minden nemes eszme lelkes támogatója, azután a három nőegyesület elnöke: *Darnay Kajetánné, Epstein Vilmosné, Székely Gusztávné* szívvel-lelélekkel csatlakoztak hozzánk. Első dolgunk volt, hogy országos gyűlésre megnyerjük a belügyminiszter engedelmét. Ez megérkezett. Azután szétbocsátottuk a gyűjtőleveket. Hamarosan összegyűlt kamataival együtt 1400 korona.

Mikor ez az összeg együtt volt, a kivittl átadtuk a helybeli kaszinónak, mint erre legilletékesebb tényezőnek. Hisz e kaszinót maga Kisfaludy Sándor alapította s e kaszinóból indult ki a két Kisfaludy mellszobor megvalósítása.

A Kaszinó bizottságot küldött ki, hogy megfelelő eszmét javasoljon a gyakorlati kivitelre. Bizony sok tündés esett meg ezen. Az volt az első terv, hogy Szegedy Rózát férje mellé hozzuk át sírkoszorújával együtt s melléje valami Geniusz alakot helyezzünk. Darnay egy győri ügyes kőfara góval el is készítette a mintát, de ott volt

a bökkenő. Kisfaludy Sándor mellett nincs megfelelő tér. Még a hetvenes években sírhalmokkal fogta körül az érzék hiánya és a közellátás. Végre Lukonich Gábor dr. oldotta meg a kérdést: tegyük Szegedy Róza hamvait férje sírboltjába s az egyesülés örök jeléül Szegedy Róza bronz mellképét s a kettős családi cimert helyezzük rá a szobor oszlopára. Ez a testes kőoszlopot még diszíteni fogja, mert egyhanguságát enyhíti.

Ez a terv helyeslére talált.

Szegedy Róza hulláját 1903. szept. 23-án exhumáltatta a bizottság s érckoporsóba helyezve beszentelés után áthelyezte Kisfaludy Sándor sírboltjába. (L. a Sümeg és Vidéke 1903. szept. 27-iki számát.)

Evvél a költő akarata ismét teljesült. Együtt álmodják tovább az édes álmokat, amiket életükben a *Boldog szerlem* hímes képeiből szőttek. Az emlékmű elkészítésével a bizottság *Istók* János jeles fiatal szobrászunkat bízta meg. Ő 1904 szeptember 3-án a bronz reliefet a bizottságnak átadta s ennek jelenlétében még e napon a szoborra helyezte.

Az emlékművet ma leplezzük le. A magyar irodalom neves történetírója: *Ferenczy Zoltán* dr. mondja az emlékbeszédet. A koszorú, amelyet az illusztris szónok a költő és hitvese emlékére fon, ismét egybefűzi a *Kesergő* és a *Boldog Szerlem* két hallhatatlan hőst.

E szerelemből, amely szívüket egymáshoz vonzotta, drága kincsek fakadtak a nemzet számára is: a *Himfy Szerelmei* örök életű dalai. És megihlették korunk egyik nagy írójának, *Berczik Árpádnak* lelkét is, aki *Himfy dalai*-ban élénk varázsolt eleven képekben ennek a szerelemnek romantikus történetét s ércnél szebb szobrot állított nagy költőtársa emlékének.

A nemzet szeme ma idetekint a mi kies temetőnkbe, szíve itten dobban meg a költő és hitvese porló hamvainál. De az érzelmek árja leghevesebb e kis város lakosságának kebelében: hisz Kisfaludy Sümeg poraiból költ életre; itt élte át Rózájával a *Boldog Szerlem* üdvözítő óráit; lelke a sümegi vár bús omladékairól szállt vissza a magyar előidőkbe; és e város porában aludják ismét együtt a boldogság édes álmát.

Mi szent kegyelettel virrasztunk álmaikon!

Kisfaludy Sándor sümegi ősi birtoka. Szülőháza.

A költő, ki érzelmeit és gondolatait a képzelet tündéres országában hordozta s örökszép költeményeivel halhatatlanná tette nevét, a mindennapi élet anyagiakért való küzdelméből is kivette a maga részét. Az irodalom nem volt pálya, nem adott kenyeret. A katonaság elhagyása, később a nemzeti felkelés lezajlása után felkereste »elme-miveit természet magányait, sümegi szép és badacsonyi tündéres kilátásu szőlőt, visszatért a gazdasághoz, mint a szabad emberhez leginkább illő foglalkozáshoz.«

Előbb Kámban, a Kemenesalján, aztán Sümegen telepedett meg.

A ház, hol a költő született és meghalt, hol házasságának legboldogabb éveit élte, jelenleg a veszprémi püspökség tulajdona. Ősi jogon jutott Kisfaludy birtokába.

Halála után, hogy mintegy 72 ezer pengő forintot kitevő adóssága rendezhető legyen, unokaöccsét, Kisfaludy Móricot bízta meg a rokonság a hagyatéki ingatlanok eladásával s az adósságok kiegyenlítésével. Kisfaludy Móric iparkodott nyert megbízásának eleget tenni, de a kitört szabadságharc őt is a hadmezőre szölytotta. Szerepét Bogyay

Lajos halápi és Mártonfalvy Miklós kámi földbirtokosok vállalták magukra.

Midőn Kisfaludy Móríc az aradi börtönből, hol mint szabadsághős másfél évet töltött, kiszabadult, hozzátogott ismét a még meglevő ingatlanok értékesítéséhez.

A költő szülőházát 1853-ban Ranolder János veszprémi püspök vette meg. — Jelenleg Sümegi Tivadar püspöki intéző lakik benne.

Sümegnek egyik legszebb pontján, a vár tövében, a mai belvárosban, lombos fák árnyékában emelkedik. Bár a püspökség részben újjáalakította, de a szobákban még ugyanazon ajtók, padlózatok vannak, melyek a költő életében voltak.

Egyik uccára nyíló, sarki szobájában maig is láthatók azok a nyomok, melyeket Kisfaludy irásztala előtt ülve, elmélkedésnek közepette ejtett eszmáinak sarkanytyúival. Mennyi ábránd, mennyi tépelődés, mennyi gond fűződik e nyomokhoz.

A ház fekvése alkalmas volt arra, hogy ihlesse a költőt. — Az oldalán emelkedő várom az elnémult századok dicsőségéről regélt; az udvaron levő évszázados fák lombjainak susogása gyönyörűsége álomba, a középkor regéinek szerelmes világába ringatta.

A szülőházat márvány emléktábla jelöli.

Majorja.

A vár keleti tövében fekszik a költő volt gazdaságának majorsági épülete. Az idő vasfoga megviselte a volt ispánlakást, mellette épülete romhalmazzá. A mintegy 3 hold területű belsőség ma már nem a gazdasági termények elhelyezésére szolgál, hanem részben veteményes kert, részben kaszáló.

A majorsági épület Kisfaludynak szintén ősi birtoka volt, négy évtizeden keresztül pedig Kisfaludy Móríc családjának képezte telekkönyvi tulajdonát, migsem 1900 évi július hó 4-én a veszprémi püspökség 4600 koronéért bírói árverésen megvásárolta. Báró Hornig veszprémi püspöknek nemes szívére és nagylelkűségére vall, hogy Kisfaludy Móríc családjának — a költő emléke iránti kegyeletből — minden ellen szolgáltatás nélkül átengedte a gazdasági lakóháznak s a belteleknek haszonélvezetét.

Hegyi hajléka.

Kisfaludy öreg baglyashegyű szőlője jelenleg a Chernel örökösök birtokában van. Mint ősi birtokot 1852-ben vette meg Ranolder János, volt veszprémi püspök a költő rokonaitól. Egészen 1875 május 18-ig Ranolder püspök magántulajdona volt, mikor is Chernel Ignác és neje született Szentgyörgyi Horváth Cecília, 2500 forintért megvásárolta.

A gyönyörű fekvésű hajlék tornácáról kilátás nyílik Csobánc, Tátika, Somló romfaira s a Balaton sima tükrére. A hajlék hátterét tölgyerdő alkotja.

Hiteles adatok vannak arról, hogy Kisfaludy hajléka tornácán írta legszebb költeményeit a letűnt magyar dicsőségről, a magyar lovagidők külső ragyogásáról. Nejével, Szegedy Rózával itt élte át *boldog szerelmük* verőlényes napjait. Itt írta le a falusi gazda nyári gyönyörűségeit: a pirkadó hajnalt, a cselédség szorgoskodását, a megyei munkát; bolyongását a réteken s az erdőknön, ősszel és tavasszal, puskával a vállán, kopókkal a nyomában. Itt éneklé meg az asszonyt, a feleségét, kit jobban csodál, inkább imád még, „mióta kezeiket összekötötte a főpap,“ akivel némely pillanatban „szíve századokat él,“ aki minden gondolata, minden érzése, aki „ha melléje ül, ezer Ámor elevenül indulati fészkeben.“

A hajlék homlokzatán márványtábla őrzi emlékét; rajta ősz történetírónk, Thaly Kálmán epigrammja:

Honfi kegyeld e helyt és gondold régi urára; Kisfaludynk zengett itt epedő dalokat. 1876.

Fürst János dr.

Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza kéziratai és emléktárgyai.

Valami különös kegyeleti érzés vonz minden tárgyhoz, mi Kisfaludy Sándor nagy nevéhez és hitvese, Szegedy Róza emlékéhez fűződik. Ez a kegyeleti érzés volt rugója, hogy negyedszázad óta előszeretettel gyűjtöttem össze a legszerényebb tárgyakat is, melyek nagy szülőitünkre emlékeztettek. Ma már egy kis külön múzeumot töltene meg a költőnek az a több száz kézírata és eredeti fogalmazványa, mely őt nagyra és halhatatlanná tette. Ha kezembe fogom az elsárgult kopár lapokat, ha olvaom ezek sorait, a fakó betűk meglevenednek lelki szemem előtt, előttem áll daliás alakjával, érces hangjával, mellyel előolvasta a *Boldog Szerelmem* dallamos versszakait muzsájának: Szegedy Rozáliának.

A Kisfaludy-kéziratok tömege között kétségtelen legbecsesebb Himfy dalainak első fogalmazványa. A kesergő és boldog szerelme minden versszakának alap gondolata külön van lejegyezve, némely vers gondolata már rimbe is van foglalva, egyik-másik már a gondolattal együtt kisimított alakjában került a fogalmazó szürke papírra. A *Boldog Szerelmem* versszakai finomabb papírra íródtak, jele hogy később készült. Megmentett kézírataiból tudtam, mely előbb látott napvilágot mint a magyar kiadás, átültetése maga Kisfaludy tollából ered, ki nem volt meglegedve fordítója munkájával, maga helyezte át a német versszakok nem megfelelő sorait.

Vagy nem érdekes-e irodalom történeti tény az, hogy Kisfaludy Sándor regéinek egyik-másik versszakait eredetien másként írta, mint az nyomtatásban megjelent. Vagy ki tudja azt, ha nálam nem láthatná, hogy p. o. *Balassa Bálint* regéjét a cenzor rebbelisnek tartotta és egynemely versszakot, melyben „rabláncai fojtanak“, az ilyen kifejezést visszavetette, azt a módosítást óhajta hogy a hazafiság elé e szót tegye *igaz*, mintegy megkülönböztetésül a *rebbelis hazafiságot* a *lojális hazafiságtól*. De Kisfaludy a cenzor ajánlatát visszautasította, inkább az egész versszakot egy kissé enyhébb hangra átírta, ami ellen Nagy Antal cenzornak sem volt többé kifogása.

Egész kis történetet mesél egy nyomtatott füzetecske, melyet Vigánó ballet mester írt, férje a szépséges Medina Mária ballerínának, ki szerelmi viszonyt folytatott Kisfaludy Sándorral testőr korában. És hogy Kisfaludy Sándor lelkiismeretét nem nagyon üldözte a felszarvazott férj tragédiája, bizonyítják azok a gúnyszavak, rajzok, melyekkel felékesítette Vigánó mester könyvének hátulsó üres lapját. Két ökör szary közé számár fejet rajzolt: alá írva I. Á. I. Á. és du alter Esel. Auritulus von einem Figuranten. Majd lejjebb Monstrum horrendum immensum stb.

Csak az tekinthet igazán bele a szív féltve őrzött gondolataiba, vágyaiba a költőnek, ki az ő hagyatékának legapróbb részleteit gondosan tanulmányozza. Ha valaki figyelemmel végig olvassa könyvtárának ezen jegyzékét, rövid elmélkedés után kitalálhatja, hogy két nagy eszme inspirálta Kisfaludy egész életét. Fájdalom, e két vágyából egyik sem teljesedhetett be soha. Nagyobb dráma író akart lenni öccsénél, Károlynál és nevéhez méltó fiú utódott akart hátra hagyni hazájának. Erről tanuskodott könyvtára, hol együtt vannak kora drámaíróinak összes művei és egész gyűjteményét találtam a nemi élet titkait fűrésző orvosi kurzusló könyveknek.

Mikor ezek elvesztették előtte hitelüket, akkor érlelődött meg benne az a gondolat, hogy újra meg fog házasodni. Az utód iránt leküzdhetetlen vágyból meríthette azt a bátorságot, hogy 60 éves korában magához emelte a viruló szépségben pompázó 18 éves Amáliát. Vajda Ignác hitzemélynek leányát. Es ez a vágy küzdhetle le özvegységének első fájdalmát, hogy már annak második évében idillikus viszony fejlődött ki Kisfaludy Sándor és Milica között. 1833 nov. 11-én Pestről a Tudós Társaság szesszióiról, hűgához Nanicához írt levelét így fejezi be:

Isten veded édes Nanicám! — Csókollak ezerszer téged és Milic, kibben életemnek minden érdeke most egy pontba van foglalva.

Milyen érdekes és irodalom történeti fontosságú az a becses levelezés, melyet Döbrentey Pápai Sámuel folytatott Kisfaludyval, hogy Kazincyval, kire Himfy kritikájáért neheztelt, kibéküljön. Mi sikerült is nekik, mert 1821. okt. 5-én Papaihoz írt levelében, kinek elküldi Kázmérynak kézbesítendő levelét, ezt írja: „Megírom neki őszintén, miként érzek s gondolkodom; de szívemből meg is bocsátok neki. Szívemből kívánom azt is, hogy írónknak sok ellenséges felekezetekbe való oszlása már szünne meg! Én részemről már annyira elundorodtam az írástól, hogy nehezen fogom azt többé megizlelni. Isten ved! Öllelek barátod Kisfaludy Sándor.“ Ki tudna az újság egy számának szük keretében számot adni a Kisfaludy ereklyék sokaságáról, melyek ma legbecsesebb kincsei múzeumomnak. Ott van mind elhelyezve abban a szép tölgyfa szekrényben, melyben egykor Kisfaludy Sándor szintén kéziratait tartotta. Ott van az a becses koponya, mely irásztalán díszelgett egykor, melyen Lavater tanai szerint Kisfaludy kirajzolta az emberi agy érzéseinek helyeit. Ott van a pénztárcája, ezüst sarkantyúja, parádés ezüst botja, csákánya, mely hű kíséző társa volt gazdaságában és a szőlőhegyi sétáiban. Ágya felett csüngött ezüst keresztje, mozaik képe, ludtoll készítője, disz pohara, melyet a fűredi színház megnyitása alkalmával kapott.

A múzeum másik helyén vannak egyesítve Szegedy Róza emléktárgyai: varró asztala, gyönyörűen faragott rokkája, becses hangjegykönyvei, melyekben 3 ismeretlen kuruc nótát fedezett fel Csanády Virgil zene tudós. Ékszerai, kézi munkái stb. Megvannak még ezüst hamvevői is, sőt sajátkezűleg írt konyharceptjei sem hiányoznak.

Utoljára emlitem, melyről első sorban kellett volna megemlékezni, hogy a múzeum birtokában van Szegedy Róza egyetlen ismert és hiteles hátrahagyott elefántsontra festett arcképe, melyről Istók János szobrász művész jeles alkotása készült. A Kisfaludy Sándor emlékekhez sorakozik még Kisfaludy Károly sajátkezűleg festett önarcképe és kedvesének miniatour képe és a halottcímer, mely ravatalát ékítette. Ezek művészeti szempontból is nagy beccsel bírnak.

Ezek a kegyeleti tárgyak azok, melyekből muzeumom oltárt emelt Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza emlékének.

Darnay Kálmán.

A magyar író hivatása.

— *Tekintve a fiatal Kisfaludy Sándor levelét.* —

Kölcsey mondta a Parainesisben, hogy sokan vannak, kik büszkén emlegetik magyart voltukat... s véled-e, hogy ezek mind jó hazafiak? Ne hidd. Sok kívántatik, míg a haza fogalmának s a nemzeti fajszeretet fogalmának tiszta birtokába juthatunk.

Hencegni és lármázni nem elég. Tenni is kell. De ezt még meg kell előzni az önismeretnek. Nem a személyi önismerést értem, hanem inkább a nemzeti önismerést.

Gyermekkoromban, míg a falum határán túl nem jártam, azt hittem, mint Horváth István, hogy a világon mindenki magyar. Amint siheder lettem, tanultam, hogy van Franciország is s vannak a világon angolok is. De azt még mindig úgy tartottam, hogy Magyarországon magyarok laknak. Hanem 28 éves koromban már csak elég *nagy* ember voltam, a geografiát is ismertem apróbb részletekig, nagyon naiv nem lehettem s mégis mikor egy nagyobb turista utról hazajövet Fiume—Pécs irányában elértem a határt, még sokaig kellett jönnöm, s ezt esudálkozással és busongással jegyeztem be az utleírásomba is, hogy sokat kellett még utaznom Magyarországon határán belül, amíg Magyarországot elértem.

Ilyenformán járt a mi emberünk is, Kisfaludy Sándor, mikor 20 éves korában beállt katonának s Erdélybe utazott. A király-

hágóra Magyar és erős szellem.

Ezt Imlics Imlevélne abból

s mi

hol

helyi

magy

tudt

most

után

mint

Erd

lám,

ugy

sége

ponk

vegr

szive

várt,

tem,

gény

igaz

itt h

zete

akar

polg

ből,

sona

dult

nyel

idöv

ru

mit

Hog

dolo

tás

elme

Oh

tum a

hágóra érve messze területeken nem talál Magyarországon magyart s szíve elfacsarodik és erős szent fogadást tesz, hogy a magyar szellem erősítésére fog dolgozni.

Ezt a pillanatnyi hangulatát írja le Skublics Imréhez küldött levelében. Az egyszerű levélnek főnséges tartalma van. Közlök itt abból egy részt:

»Nyires nevű faluban kelle megállnom, s mint kelle elszomorodnom! Erdélynek, hol magyarokat véltem látni, mindjárt első helyiségében egy lelket sem találtam, ki magyarul értett volna. Búmban nem is tudtam aludni. Általában végig utazván most Magyarhont s összehasonlításon után több tótot, oláhot, németet találtam, mint tiszta magyart s ugyanezt találván Erdélyben is, eljajdultam: vége, gondolám, a magyar nemzetnek, mely már csak úgy áll fennt, mint egy hajdan erős, fel-séges várnak, most az idővész által napoként folyton-fogyva, düledező, hulló, végre egészen eltűnő romladéka. S ezen szívemet szaggató órámban, itt Kolozsvárt, hol még rokon magyar szíveket lettem, eltökéltem magamban, hogy én szegény magyar nemes ifju, de azon régi igaz magyarok ivadéka, kik a magyarnak itt hazát szereztek és nagy és dicső nemzetet alapítottak, homályomba rejtözve, akár mint katoná, akár mint egyszerű polgár, szívem véreből, hazai érzelmeimből, mint a selyembogár gyomrából egy fonalat fonok, melynél fogva veszni indult magyar nemzetiségünket, magyar nyelv, érzés és írás által, ha csak kevés idővel is tovább életben tartom. Magyarul fogok írni és csak a szívekhez szólani; mit? miként? magam sem tudom még. Hogy talán céloimat elértem, azért gondolom, mivel az én szívemre is nagy hatással munkáltak eddig irt jobb magyar elmeműveink!

Oh bár lenne ez a levél gazdag testamantum a mai magyar írók számára!

Borbély György.

Aldott, ki az úr nevében jó.

Hornig Károly báró megyés püspök a jövő hét folyamán a sümegi és környékbeli híveket bérálja. E célból tegnap délután fél 6 órakor Palotay Ferenc dr. pápai prelátus kanonok és Simon György püspöki titkár kíséretében sümegi kastélyába érkezett. Sümeg város közönsége mély tisztelettel fogadta a főpapot, avval a tisztelettel és hódolattal, amely az apostok föl-kent utódját illeti. Járásunk főszolgabírája, Solyomy Tivadar a város képviselőtestületének és intelligenciájának számos tagjával a Tapolca felől érkező főpapot a járás határán a következő üdvözlő beszéddel fogadta:

Nagyméltóságu Püspök Ur!
Kegyelmes Uram!

A sümegi járás nevében, mint a járás főszolgabírája üdvözlöm Nagyméltóságodat. E járás, úgy mint vidéke, mindig boldognak érezte magát, midőn megyés püspöke átlépte a határt, mert nyomában szeretet, jótékony-ság és irgatom fakad ki, sok közügy nyert méltó megoldást és sok nyomor kapott kenyeret és vigasztalást.

Boldogok vagyunk most is, kegyelmes Urunk, midőn apostoli munkában, az Úr nevében hitünk megerősítésére tér be hozzánk.

Kijöttünk, hogy szívünk igaz hozsánnájával kísérrjük be városunkba azt, kit nemcsak megyéje, hanem édes Magyar hazánknak minden vidéke, minden zuga megismert jótékony-ságáról. Isten hozta Nagyméltóságodat, meggyénknak nemzetünknek jóltevőjét. Fogadjon el szerény hódolatunkat, legyen áldott sze-

mélyében, úgy mint munkájában, mindig örökké éljen!

A szív mélyéből fakadt szavakra lelkes éljenzéssel üdvözölte a küldöttség a főpapot. A meleg ováció kellemesen érintette ő nagyméltóságát s megköszönve az üdvözlő szavakat, kijelentette, hogy szíves örömmel jött hívei közé s ama reményének adott kifejezést, hogy az áldás, amelyet osztani fog, valóban istenáldása lesz Sümeg és vidékének, minden rendű és rangu polgárára s ezek családtagjaira.

A püspök jósággal telt szép szavai lelkes éljenzést keltett. Azután a menetet bevonult a városba. A főpásztor tiszteletére a várost fellobogózták. A püspöki park sarkán remek díszkapu, nemzeti és püspöki zászlókkal, lombokkal és virágfüzerekkel díszítve állott. A kapunál a város képviselői s nagyszámú közönség, a tüzoltó és a kath. legényegyesület, a helybeli összes intézetek tanulói a kastélyig sorfalat alkotva fogadták őnagyméltóságát.

A kastély lépcső-járatánál elsőben Hertelendy Ferencz főispán üdvözölte őt rövid, lelkes szavakkal. A főpásztor melegen köszönte az üdvözlő szavakat és hangsúlyozta, hogy működésük egybeolvad, mert mind a kettő a jó magyar nép boldogságát célozza.

A kerületi papság nevében Andalics Lajos nyirádi esperes plébános mondotta az üdvözlő beszédet, amelyre őnagyméltósága felelve, kiemelte, hogy utjának célja folytatása az egyház áldásos működésének, amely a hívek összes testi, lelki javainak előmozdítá-sára irányul.

Az egybegyűlt közönség mindegyik beszédet lelke mélyéből fakadó éljenzéssel kísért s ennek az óváció kíséretében a főispánnal s paptársaival lakosztályába vonult.

Este impozáns fáklyásmenetben fejezte ki Sümeg város lakossága mély tiszteletét és ragaszkodását főpásztorunk iránt. A polgári önképzőkörből vonult ki a ragyogó menet, a közönség ezreitől kísérvé. A rezdencia előtt megállott a menet s Pap József vezetésével az iparos ifjuság dalosköre a Himnuszt énekelte, amelyet kalaplevéve hallgatott végig a közönség. Utána Eitner Zsigmond, kerületünk országos képviselője nagy hatást keltő remek beszédben üdvözölte megyés püspökünket.

A hazafias és vallásos érzelmek ereje hatotta át e beszédet, amely meleg hű tolmácsa volt Sümeg lakossága szeretetének, mély tiszteletének, amivel a kiváló főpaprak adózik.

A gyönyörű, nagy szónoki verével előadott, mély hatást gyakorolt püspökünkre. Megindultan válaszolt rá, a szónok szavaira célozva, hogy súlyos betegsége után első sorban ide jött Sümegre, hogy a bérálás szentségének kiosztásával híveivel közvetlenül is érintkezék. Megköszönve az óvációt, az Istennek áldását kérte hazánkra és Sümeg város polgárságára.

A gyönyörű szónoklat riadó hatást keltett. Percekig éljenztek őméltóságát, ennek csak a fölzendült Szózat

hangja vetett véget. Azután sűrű lelkes éljenzés közben a menet vissza-indult a kat. legényegyesületbe, ahol a fáklyákat eloltották.

Isten hozta sümegi otthonába az apostoli szellemű kegyes főpásztort s legyen áldott, ki az Úr nevében jött.

Ünnepünk. Teljes képben bontakozik ki szemünk előtt az a fényes, országos ünnep, amellyel ma Kisfaludy Sándor s Szegedy Róza emlékének áldozunk. Benne első sorban vesz részt Sümeg társadalma, összes egyesületei s a főváros irodalmi és tudományos intézetei. A múlt számunkban felsoroltakhoz jelentkeztek még: A keszthelyi kaszinó küldöttsége Dézsenyi Árpád vezetésével, a keszthelyi és nagykanizsai főgimnázium ifjúsága tanáraik vezetésével, a sümegi irt hitközség, a polgári önképzőkör és Jakab Ödön jeles költőnk. Berczik Árpád, a *Himfy dalai* vígjáték hírneves írója, koszorút küld az emlékre.

Az ünnepség pont 10-kor kezdődik a kaszinó nagytermében Kisfaludy Sándor arcképének leleplezésével. Az arcképet Hölszky Sándor, a helybeli állami reáliskola rajztanára füstötte, a leleplező beszédet pedig Kellemen Károly dr. reáliskolai igazgató, a Kisfaludy Kaszinó alelnöke mondja.

Legyenek üdvözölve még egyszer a mi kies városkánkban, Kisfaludy szülőföldjén kedves vendégeink, akik eljöttek hozzánk, hogy naggyá, magasztossá tegyék a mi szerény ünnepünket, amivel Kisfaludy Sándor és Muzsája örökre halhatatlan emlékének áldozunk.

H I R E K .

A hercegprimás jubileuma.

Csendesen, de a lelkek mélyen mélységes szeretettel és magasztalással múlt el egy nevezetes évforduló, Vaszary Kolos hercegprimás pappá szenteltetésének 50-ik évfordulója. Nehéz időkben ültette őt a magyarok Istene a magyar kat. egyház első főpapi székébe s a jó Isten kegyelme, hogy e nehéz időkben az ő apostoli bölcsessége és nagy szívjósága kormányozta az egyház hajóját.

Méltó utódja ő a nagy Pázmánynak és más nagy elődeinek, akinek lelkében hazájának szeretete gyönyörű harmoniába olvad egyháza szeretetével.

Azért mély hódolattal s szíve legforróbb jókívánságaival vett részt a magyar hazának minden fia a primás jubeliumában és égbeszálló fohással kéri a Mindenhatót, tartsa meg őt a magyar hazájának, a kat. egyháznak javára nagyon soká.

A jubileum pedig kétszeresen örömnappja Zala megyének s ebben különösen Keszthely városának, amelynek a nagy főpap szülötte s nagy jötevője. A jubileum alkalmából a képviselőtestület f. hó 24-én diszközgyűlést tartott Nagy István városbíró elnöklete alatt. A gyűlés egyetlen tárgya Vaszary Kolos biboros hercegprimás áldozárra szenteltetésének 50. évfordulója alkalmából leendő üdvözlése volt. A bíró meleg szavakkal ecsetelte a kapcsot, mely Keszthely városát a biboros főpaphoz fűzi.

laditványára a képviselőtestület elhatározta:

1. A képviselőtestület a diszközgyűlésből kifolyólag Öminenciáját feliratban üdvözölje;

2. Az évforduló napján tartandó hálaadó Istenítiszteleten az összes helyi hatóságok és tantestületek résztvegyenek;

3. Az évforduló napján a várost fellobozózzák.

Hoffmann Arnold indítványozta, hogy a Tapolcai-uccát *Vaszary Kólos* uccának nevezzék el. Az indítvány elfogadása után a gyűlés eloszlott.

— **Csány László szobrára.** Németh György diszeli tanító a sümegi járás tanítóköreinek gyűlése alkalmával 3 koronát gyűjtött Csány László szobrára. Evvel gyűjtésünk 117 korona.

— **Iskolalátogatás.** *Ruzsicska* Kálmán dr. kir. tanácsos tanfelügyelő f. hó 26-án Sümegre érkezett. Meglátogatta a felső leányiskolát, tizetesen megvizsgálta a tanulók előmenetelét s a tapasztaltokról teljes megaláztatással nyilatkozott. Azután a kisdedovót szemlélte meg, ahol kárhóztatta, hogy a kisdedeknek oly szűk, alacsony helyiségekben kell tartózkodniok. Délután visszautazott *Zalaegerszegre*.

— **Személyi hír.** A mai ünnepre a tegnap esti vonattal Sümegre érkezett Heinrich Gusztáv és Hegedüs István az akadémia, Ferenczi Zoltán, Jakab Ödön a Kisfaludy és Petőfi társaság, Sebestyén Gyula a nemzeti muzeum képviselőjében, Eitner Zsigmond, Hédervári Lehel, Markos Gyula, Sümegi Vilmos orsz. képviselők, *Ruzsicska* Kálmán dr. tanfelügyelő a zalaegerszegi irodalmi és művészeti kör képviselőjében, Mayer István főszolgabíró, ilj. Reiszig Ede belügyminiszteri fogalmazó, Istók János szobrász, Hódy Gyula és Szőlősi Zsigmond hírlapírók

— **Plébánosi vizsga.** Tamási István helybeli káplán a plébánosi vizsgálatot Veszprémben dicséretes sikerrel letette.

— **Jótekonyság.** Mádi Kovács Katalin hagyatékából 33 K. 41 fillért kaptak a sümegi szegények. A hagyatékért köszönetet mond az elüljáróság.

— **Képviselőtestületi gyűlés.** Sümeg képviselőtestülete f. hó 23-án tartotta rendes tavaszi közgyűlését. Ezen *Bárdi* Ferenc dr., a megye alispánjának megbízottja elnökölt. Üdvözölte a megjelent tagokat, és a gyűlést megnyitotta. A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása után az elnök bemutatta a városnak 1904-ről szóló s a képviselőnek nyomtatásban megküldött számadását. Ezt a gyűlés egyhangulag elfogadta. Utánna az elnök néhány alaki dolgot ajánlott a számadások vezetésére nézve az elüljáróság figyelmébe. Kiss Antal városbíró köszöntö meg az elnök szíveségét s evvel a gyűlés e része véget ért. Most Kiss városbíró foglalta el az elnöki széket s a jegyző jelentette, hogy *Taschek* János építő a csordás-házak építéséről lemondott, mert a szerződés megkötésekor nevezetes különbözetek merültek föl, közte és az elüljáróság között. Erre a gyűlés fölhatalmazta az elüljáróságot, hogy Gróf Lajos építővel kísértse meg a szerződés megkötését, ezt azután terjessze a következő gyűlés elé. Azután elhatározták hogy a képviselőtestület a Szegedy Róza ünnepen testületileg részt vesz s emlékére koszorút helyez. A városi közmunka összeírására *Jankó* Lajost és *Fekete* Józsefet küldték ki az elüljáróság mellé.

— **Tanítógyűlés.** A sümegi járás tanítóköre f. hó 24-én tartotta évi közgyűlését Bánfi Alajos elnöklésével. A folyó ügyeken

kivül *Éles* Károly a dunántúli tanítóegyesületek szövetségének eszméjét ajánlotta a gyűlés figyelmébe, Németh György diszeli tanító pedig az alkoholizmusról tartott érdekes és magvas felolvasást. A jövő gyűlést Zalamegyén tartják, ezen *Lugmayer* Ferenc ottani tanító gyakorlati tanítást, *Hajós* István sümegi tanító pedig felolvasást tart.

— **A sümegi ipartestület megalakítása.** Végre meglesz a sümegi ipartestület. A járás főszolgabírája elhatározta, hogy ezt a képesített iparosokból megalakítja. A soproni kereskedelmi és iparkamara melegen üdvözli a testület megalakítását, amelyet a névjegyzék szerint a képesítéshez kötött iparosok több mint kéthatalma kíván. A végelhatározat most május 25-től június 9-ig a városházán közszemlén van s még 15 napig a szolgabírórság hivatalában ellene föllebbezéssel lehet élni.

— **Halálozás.** *Aschenbach* Gusztáv építő művezető, aki a dunántúli helyi érdekű vasutak felső építményeit munkáját is vezette, folyó hó 27-én Sümegen, 62 éves korában meghalt. A boldogult németországi születés volt, de vagy két évtized óta Magyarországon lakott. A magyar nyelvet bizony nem tudta megtanulni élte végéig sem. Sümeghez rendkívül ragaszkodott. Ide-ide tért, ha munkája szünetelt, idejött lakni, midőn szivbaja súlyosbodott és itt is tért az örök nyugalom helyére. Ma 5-kor temetik az evang. vallás szertartásai szerint. Nyugodjék békével a magyar földben!

— **Gyűlés.** Az Országos polgári iskolai egyesület zalamegyei köre 1905. június hó 12-én délelőtt 10 órakor Nagykanizsán az állami polgári leányiskola rajztermében tartja első rendes gyűlését.

— **Zrinyi Béla itthon.** Zrinyi Béla, a kanizsai globe-trotter hazaérkezett Nagykanizsára. Yokahómából indult el március havában és a „Silesia” hajón Triesztbe érkezett május 15-én. Odysseáját érdekes naplóban írta le. Sok tapasztalatot szerzett Kis-Ázsiában és ezeket a tapasztalatokat a magyar kereskedelem számára óhajta értékesíteni. A kitaró munkás eddig járatlan ösvényeket akar a kereskedelemnek mutatni. Két kötet emlékkönyvet hozott vissza keletről. Diplomataik, miniszterek, válik, pasák és konzulok, mind megörökítették bennök nevüket. Ebből látszik, hogy a magyar különösen keleten kedvelt egyén. És mi mégis, oh, oly ritkán! használjuk ki ezt az érzést. Naplójegyzetei is vannak Zrinyinek, melyek egy ügyes író gondjaira várnak még, hogy kiadhatók legyenek.

— **Világjárók a Balaton mellett.** Vasárnap délután hatalmas automobil pöfékelt be Keszthelyre. A gép belseje valóságos szoba, üveg oldalfalakkal és tetőzettel. A berendezés kényelmes úri izlésre vall. Nagy utat tesz meg rajt most a gazdája, egy francia milliomos, Monsieur Blayinó a feleségével és gépészeivel, ki magyar ember, névszerint *Molnár* Gyula. Egyenesen Párizsból jönnek és Bukarestbe tartanak, hol kastélya van Blayinó úrnak. Az utirányuk Páris-, Marseille-, Toulon-, Nizza-, Turin-, Milanó-, Tirol, és Stajerszágon át Nagykanizsa a Balaton mellett föl Budapest, le a Nagy magyar-Álföldön Orsován át Romániába. Ezt a hatalmas utat automobiljokkal elég gyorsan teszik meg a franciák. Párizsból május 4-én indultak el és bár utközben a nagyobb városokban több napig időztek, 16 nap alatt ideértek. A magyar gépész elragadtatással beszél utjuk eleményeiről. Végig haladtak a mesésen szép Provencon, gyakran éjjel is élvezték a provencai holdas éjszakák csodás szépségeit. Olaszországban végig olyongták a Pó vidékét és ott és Tirolban kétszer jártak 2000 méternyi magasságban a tenger színe felett. Hosszú utjukban nem volt semmi kellemetlenségük. Mindenütt megbámulták az emberek a vállalkozó franciákat és hatalmas automobiljukat.

— **A balatonfüredi járás.** Balatonfürednek és környékének régi óhajta teljesül:

megvan a Balatonfüredi járás. A tapolcai járásból kiszakították a balatonfüredi, felsődörsi, a csopaki, a nemespecselyi, az örvényesi és szentantalfai jegyzőséget s ezekből alakult az új járás, székhelye Balatonfüred s hozzá még 25 község tartozik. Vármegeyénk tehát 13 járásból áll.

— **Villamos világítás Tapolcán.** A közügyek lelkes harcosa, Glázer Sándor vette kezébe Tapolcán a villamos világítás ügyét. A részvény-előjegyzések folynak és pedig oly eredménnyel, hogy a szükséges összegből alig hiányzik már valami, s így rövid időn belül megkezdik az építés munkáját.

— **Vigyázzunk a viharágyuval.** Varga József balatonedericsi lakos folyó hó 26-án a jégfelhők ellen akart ágyuzni. Mikor a viharágyut elsütötte, ez szétrobbant s Vargán súlyos sérüléseket ejtett. Behozták a sümegi kórházba.

— **Lopás.** Folyó hó 22-ike éjjelén Ifkoric Alajos szentteleki lakos, savanyúvíz kereskedő Sümegen a Rótschild-féle kocsmában hált meg. Esti 10 órakor kocsisával együtt az istállóban lefeküdt, ahol több vendég is éjjeli szállást vett. A lámpást égve hagyták s az istálló ajtaját belülről elrekesztették. Éjfél után 2 óraker nevezett kereskedő fölkel, hogy Tapolcára tovább induljon. Tapogatta zsebét, megvan-e a pénze, ijedve tapasztalta, hogy zsebe kitépve s 360 K-val telt erzsénye oda. Valami ismertelen tettes emelte el s nyomban el is hagyta az istállót, mert az ajtó nyitva volt. A csendőrség eddig hiába kutat a tolvaj után. A nyomozás tovább folyik.

— **„Magyarországban vagyunk.”** Szomorúan érdekes és viszonyainkra jellemző eset történt a minap egyik nagykanizsai előkelő kereskedésben: Az üzletbe egy közös hadseregbeli tiszt ment be valamit vásárolni. Az üzleti személyzet több tagja németül köszöntve sietett a vevő elé. A közös tiszt meglepődve tekintett a német üdvözlőkre és csodálkozásának e dorgálásba illő mondással adott kifejezést:

— De uraim, miért köszöntenek önök engem németül? Hisz Magyarországon vagyunk.

A meglepődésben most a személyzet volt a sor, kik nem épen szégyenkezés nélkül hallották eme igaz és jellemző szavakat. A dologban nem a legérdektelenebb az, hogy az üzlettulajdonos hazafias érzésű magyar ember, ki tán eddig ügyet sem vetett arra, hogy személyzete Nagykanizsát Wien külvárosának tekint. Valóban üdvöz lenne, ha kereskedőink többsége mmejjegyezné a mondást, mely jellemző a mi viszonyainkra:

— De uraim, hisz Magyarországon vagyunk!

— **Egy használt zongora** kerestetik megvételre nyaralóba, cim a kiadóhivatalban.

— **Eladó.** Egy eredeti Singer Central Bobbin zárszekrényes új varrógép eladó Hirschler Soma állami tanítónál Sümegen. Lakik Talabér vendéglős házában.

— **A cigányok.** Nagy ribilót csapott több cigány f. hó 22-én a városháza terén. Éktelen rikoltozással, amelyben a gyerek és női discant s a férfi bariton fűlsértő hangversenyben egyesült, vonultak be a rendőrségre. Valami lopás gyanuja miatt kellett őket kihallgatni. A fúrca hangverseny nagy csődületet keltett. Dutyiba kerültek.

— **Új napilap.** Május 16-án, kedden indult meg *A Polgár* politikai napilap. Főszerkesztő: Vázsonyi Vilmos dr. országgyűlési képviselő, aki publicisztikai munkásságát kizárólag e lapnak fogja szentelni. Az egyenlő jogon, az általános kultúrán és gazdasági igazságon felépült néppállam, a polgári Magyarország az ideál, melyet *A Polgár* szolgálni akar. Gyarapítani a lehangyolott polgári önértéket, terjeszteni a népjog tiszteletét, kitépni a reakció minden gyökerét, támogatni a politikai és gazdasági felszabadulására törekvő rétegeket, küzdeni az osztályállam maradványai ellen: ez *A Polgár* politikai hitvallása. Fegyvere az alkut nem ismerő radikális igazság, melyet a közélet és a társadalom minden terén érvényesíteni kíván. De a radikálizmust

soha senban, minben. Ejét, Vázszépirodgatják. AbrányiAndor dr., BeBródy Viktor, Greiner Gyula, Endre, Serény Szirmay garban demokrálló naegyes krajcár a kövéfél évre hónapr jelenil sárnap VI., E

Felaptul

Álzás válla az él H a legcsób

tulajBud ahol kiismcsónlámc külf

soha sem fogja keresni a hang durvaságában, mindig csupán a meggyőződés ereiben. E cél elérésében a lap főszerkesztőjét, Vázsonyi Vilmos drt, a publicisztika és szépirodalom legjelesebb munkásai támogatják. A Polgár rendes munkatársai: Ifj. Abrányi Kornél, Aczél Endre dr., Adorján Andor, Barabás Ferenc, Báttaszéki Lajos dr., Benedek János dr., Besnyő Béla dr., Bródy Ernő dr., Bródy Sándor, Chohnoky Viktor, Csergő Hugó (felelős szerkesztő), Greiner Jenő, Kreutzer Lipót dr., Krudy Gyula, Lux Terka, Molnár Jenő dr., Nagy Endre, Oláh Gyula dr., Rácz Rezső dr., Serény Aladár, Szász Zoltán, Szekula Jenő, Szirmay Albert dr., Turtsányi Pál. A Polgárban szabad szellemű, teljesen független, demokratikus irányú, irodalmi színvonalon álló napilapot kap az olvasó. A Polgár egyes száma a fővárosban és vidéken 2 krajcár (négy fillér). Előfizetési árai pedig a következők: egész évre 16 korona, fél évre 8 korona, negyedévre 4 korona, egy hónapra 1 korona 40 fillér. A Polgár megjelenik mindennap reggel, ünnep és vasárnap is. Szerkesztőség és kiadóhivatal: VI., Eötvös-ucca 37.

Felelős szerkesztő: Éles Károly.

Laptulajdonos és kiadó: Horvát Gábor.

Minden háziasszony büszkesége a jó kávé.

Kathreiner-féle Kneipp-maláta kávénak egyetlen háztartásban sem volna szabad többé hiányoznia a kávéital készítésénél.

Csak az eredeti osomagokat kérjük a „KATHREINER” névvel.

Fig. Ib. 1905.

A REKLÁM

Állandó, észszerű és ügyes reklámozás minden gyári, kereskedelmi, ipari vállalatnak, üzletnek a lelke, rugója, az éltető eleme.

Hogyan, hol és mikor hirdethető a legsikeresebben, legjobban és legolcsóbban, megtudható az

Általános Tudósító

hirdetési osztályánál tulajdonos **LEOPOLD GYULA** szerkesztő Budapest, VII., Erzsébet-körút 54., ahol kiváló szakértelemmel, odaadó lelkiismeretességgel, pontossággal és olcsón eszközölnék hirdetéseket és reklámokat az összes budapesti, vidéki és külföldi lapokban és naptárakban.

Költségvetések és tervezetek ingyen!

Lakások, gazdasági épületek

fedésére szolgáló vízátthatlan

kátrányos fedőlemezt,

kátrányos pépszalagot és

kátrányt állandóan raktáron tart

és a legolcsóbban elárusít

Würzburger Jakob, Sümeg.

Jónak, a jobb az ellensége.

Tényleg a legjobb az eddig használatban levő szappan, szóda, por, stb. anyagoknál vászon és pamut ruhaneműek mosására, a Schicht által ujoman feltalált

mosó kivonatot,

„Asszonydícséret”

védjeggyel, a ruha beáztatására.

Előnyök:

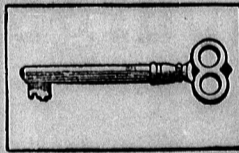
1. Az eddig szükséges volt mosási időt a felére csökkenti.
2. Fáradtságot a negyedére.
3. A szóda használatát teljesen fölöslegessé teszi.
4. Minthogy tisztábbá, tehát fehérebbé is varázsolja a ruhát.
5. Ugy a kezeknek, mint a ruhának teljesen ártalmatlan, amiért az alatt jegyzett czég kezességet vállal.
6. Rendkívül kiadósága folytán olcsóbb, minden más mosáshoz képest.

Néikülözhetlenné válik minden háziasszony és mosónőnél egy egyszeri kísérlet után.

Mindenütt kapható.

Schicht-szappan

„szarvas” vagy „kulcs”

jeggyel

legjobb, legkiadósabb sennélfogva legolcsóbb szappan. Minden káros alkatrészektől mentes.

Mindenütt kapható!

Bevásárlásnál különösen arra ügyeljünk, hogy mind-n darab szappan a „Schicht” névvel és a fenti védjegyek egyikével legyen ellátva.

Schicht György, Aussig

A legnagyobb úyár a maga nemében, az európai szárazföldön.

Mindennemű

nyomtatványokat

a legolcsóbb árban

és izléses kivitelben készít

Horvát Gábor

könyvnyomdája Sümegen.

KISS

szerencsése

NAGY!

Ki még eddig soha szerencse kísérletet nem tett az osztálysorsjátékban, vegyen egy szerencsesorsjegyet Kiss bankházában, mert

KISS szerencsése NAGY!

Kinek még eddig az osztálysorsjátékban eredménye nem volt, tegyen kísérletet Kiss bankházában, mert

KISS szerencsése NAGY!

Több ezer fél nyert a lefolyt sorsjátékokban nagyobb nyereményeket Kiss bankházában.

Az eddigi húzásoknál szerencsénk volt már

háromszor a jutalmat
600.000 koronát = 1,800.000

és egy nagy nyereményt
400.000 koronát = 400.000

Összesen **2,200.000**

4 sorsjegyre koronát t. vevőinknek kifizetni.

Minden egyes húzás után közé tesszük a legnagyobb budapesti hírlapokban a nálunk nyert sorsjegyek jegyzékét úgy, hogy mindenki meggyőződhetik, miszerint t. vevőinknek különösen kedvez a szerencse.

Kihúzott nyeremények azonnal kifizettettek.

Kisérrelje meg szerencsését Kiss bankházában, mert

KISS szerencsése NAGY!

Kiss Károly és Tsa

a magyar kir. szab. osztálysorsjáték főelarusító-helye.

Budapest, VII., Erzsébet-körút 19. sz.

Porcellán edények, servi- cek üvegáruk,

minden kivitelben a
legolcsóbban

Würzburger Jakabnál

Sümegegen kaphatók.